

LUJO ADAMOVIĆ
1864–1935

BUDISLAV TATIĆ, MILORAD M. JANKOVIĆ

PROFESOR LUJO ADAMOVIĆ

In memoriam

(povodom 50-te godišnjice smrti i 121-ve godišnjice rođenja)

Ove godine navršilo se 50 godina od smrti i 121 godina od rođenja profesora Luja Adamovića, pa smo smatrali za potrebno da se setimo ovog velikana naše botanike. Adamović je pre svega ostavio dela trajne naučne vrednosti, naročito na polju sistematike i geografije biljaka. Svojim radom uticao je na dalji razvoj nauke, u prvom redu pomenutih oblasti.

Rođen je 27. jula 1864. godine u Rovinju od oca Vica, poznatog književnika i pedagoga, koji je u to vreme službovao u Istri. Treba napomenuti da je njegov otac Vice bio đak Vuka Stefanovića Karadžića. Adamović je odrastao u Dubrovniku u kojem su se još osećali uticaji stare klasične kulture. Srednju školu završio je u Dubrovniku, a kasnije studirao u Beču i Berlinu, gde je bio učenik u nauci poznatih imena kao što su Kerner i Engler. 1888. godine postavljen je za nastavnika škole u Konavljju, ali je ubrzo odlučio da prebegne u Srbiju. Tako se Adamović 1889. godine našao u Beogradu, gde je postavljen za učitelja nemačkog jezika u gimnaziji kralja Aleksandra I. Kasnije je predavao jezike u srednjim školama Zaječara, Gornjeg Milanovca, Pirota i Vranja. U pirotskoj gimnaziji predavao je nemački, francuski i geografiju. Najduže se kao nastavnik srednje škole zadržao u Vranju. Posebno se mora naglasiti da je pored nastavnog procesa u svim mestima službovanja radio u oblasti botanike. Adamović se 1898. godine ponovo našao u Beogradu, sada kao nastavnik nemačkog jezika I klase. 1900. godine izabran je za profesora botanike na Visokoj školi u Beogradu. Od 1901. do 1905. bio je upravnik botaničke bašte u Beogradu. 1905. godine izabran je za privatnog docenta na Univerzitetu u Beču i na toj je dužnosti ostao sve do 1914. godine. Posle duže prepiske sa Ministrom prosvete Crne Gore, kao i sugestija Crnogoraca koji su se nalazili u Beču, Adamović je 15. maja 1914. godine postavljen za referenta za osnovnu i stručnu nastavu Crne Gore sa sedištem u Cetinju. Već 1915. godine udovoljeno mu je molbi da pređe u Srbiju radi nalaženja dece, koja su mu bila u logorima Austrougarske.

Po završetku rata, 1918. godine profesor Lujo Adamović je ostao bez službe. Verovatno je u to vreme teško mogao ostvariti pravo na penziju, kako u Srbiji, tako i Austriji. I. Horvat, (1935) kaže da je neposredno posle rata sreo Adamovića na funkciji direktora ugljenokopa blizu Ivanjščice. Poslednje godine života proveo je u Dubrovniku, gajio cveće i od zarađenog novca izdržavao porodicu. Po kazivanju rođaka poslednjih godina je usled nedostatka sredstava za život prodavao numizmatičke eksponate zbirke svoga oca i druge predmete od vrednosti. Pred smrt je odbio dodeljenu

mu penziju. Umro je u Dubrovniku 19.VII 1935. godine i sahranjen u porodičnoj grobnici na Boninovu.

Sa sigurnošću se može tvrditi da je posle J. Pančića na polju sistematike najzaslužniji Lujo Adamović. On je za botaničku nauku opisao veliki broj vrsta, koristeći saradnju sa istraživačima naučnih centara Evrope, Beča, Budimpešte i Berlina. Dugačak je spisak vrsta koje je opisao Adamović. Međutim, revizijama i naučnim proverama status nekih vrsta je promenjen, ali se ipak u floristički značajnom delu *Flora Europaea* sa statusom „bona fide species” uvršćuju sledeće vrste Luja Adamovića: *Hesperis macedonica* Adamović, *Sempervivum kindingeri* Adamović, *Lathyrus pančićii* Adamović, *Trifolium pilczii* Adamović, *Silene ventricosa* Adamović, *Rhinanthus mediterraneus* Adamović, *Thymus plasonii* Adamović, *Asperula wettsteini* Adamović, *Centaurea deustiformis* Adamović, *Tragopogon kindingeri* Adamović, *Aira scoparia* Adamović, *Anthoxanthum pauciflorum* Adamović, *Veronica kindlii* Adamović.

Izvestan broj vrsta Luja Adamovića je revizijom i upoređivanjem materijala u *Flora Europaea* obuhvaćen sa statusom podvrsta. Među njima su i ove: *Silene subcorymbosa*, *Campanula cristalocalyx*, *Campanula balcanica*, *Centaurea velenovskyi*, *C. finazzerii*, *C. korthiaca*, *Jurinea bipinata*, *Agropyron incrustatum*, *Colchicum vranjanum*, *Eryngium wiegandii*, *Dianthus šuškalovićii*, *Teucrium helianthemoides* i dr.

Ovom prilikom nije nam cilj da navodimo i mnoge niže taksone od vrsta i podvrsta koje je za nauku opisao Lujo Adamović, ali je neophodno naglasiti da je veliki broj naučnika širom Evrope uvažavao ovog našeg botaničara i u znak poštovanja mnogim novoopisanim vrstama dao ime Adamovića. U *Flora Europaea* od njih navodimo sledeće: *Festuca adamovićii* Margr., *Carum adamovićii* Halacsy, *Thymus adamovićii* Velen., *Verbascum adamovićii* Velen., i *Carduus personata* Jacq. var. *adamovićii* Deg.

Adamović je na Univerzitetu u Beču biran za nastavnika biljne geografije. Radovi sa ovom problematikom su Adamovića uvrstili u grupu eminentnih naučnika Evrope. Njegovo osnovno delo izašlo je kao XI sveska zbirke biljnogeografskih monografija, koju su izdavali Engler i Drude, pod naslovom „Die Vegetationsverhältnisse der Balkanländer”, Leipzig, 1909. Delo je bilo posvećeno bugarskom caru Ferdinandu I. Ono je svestrani prikaz vegetacije Balkanskog poluostrva.

Adamović je u navedenom delu prvi put uveo pojam i izraz *šibljak*, kojim je označavao posebnu formaciju biljaka. Njega su strani botaničari prihvatili, pa je tako naš domaći izraz postao internacionalan.

Visokim ocenama ocenjeni su mu i radovi o vegetaciji zimzelenog pojasa i zagorskih krajeva Dalmacije, Bosne i Crne Gore, zatim „Die Pflanzenwelt Dalmatiens”, kao i poslednji njegov rad „Die Pflanzengeographische Stellung und Gliederung Italiens”. Poslednjim radom Adamović je dao nauci prvi skupan biljnogeografski prikaz Apeninskog poluostrva.

Adamović je najveći deo svojih radova posvetio biljnom svetu Srbije, udarajući tako temelje vegetacijskih istraživanja naše republike i ukazujući mnogo pre Braun-Blanquet-ovih zastupnika u našoj zemlji (Horvata i Horvatića) na osnovne karakteristike vegetacije u Srbiji i njenu izuzetnu fitocenološku raznovrsnost i složenost.

Nesumnjivo da monografija „Die Vegetationsverhältnisse der Balkanländer (mosische Länder)” predstavlja najznačajnije i najpotpunije Adamovićevo vegetacijsko delo, koje ni do danas nije izgubilo svoju punu aktuelnost. Izgrađeno je pre svega na Adamovićevim ličnim terenskim istraživanjima, ali takođe i na mnogobrojnim literaturnim podacima. U ovoj knjizi Adamović je najpre obradio i detaljno opisao uslove nežive sredine (fizičke, hemijske, geografske, geomorfološke, pedološke, klimatske. i dr.).

Balkanskog poluostrva, na kojima počiva i njegov čitav biljni svet. Zatim, svestrano ekološke osobine biljnih vrsta, njihova pripadnost veoma raznovrsnim ekološkim tipovima, odnosno životnim formama. Uticaju životinja, čoveka i biljaka na biljke posvetio je posebnu pažnju. Glavni deo monografije odnosi se na podelu vegetacije Balkanskog poluostrva na formacijske celine u visinske i horizontalne pojaseve, raspoređene u geografskom prostoru, od primorskih oblasti pa sve do najsevernijih panonskih, odnosno od najnižih nadmorskih visina pa sve do najviših planinskih vrhova. Adamović iscrpno prikazuje svu raznovrsnost vegetacije Balkanskog poluostrva, zaista neobično rašlanjenu i ekološko— formacijski složenu kao retko koje područje u Evropi i šire. To je, zaista, nezaobilazna vegetacijska studija koju ni danas nijedan istraživač ne može zaobići studirajući biljni svet Balkanskog poluostrva.

Ogromno je iskustvo imao profesor Adamović, naročito u pogledu istorijskog razvoja vegetacije. Stanev, S. (1975) o Adamoviću piše sledeće: Adamović je na Preslavskom Balkanu opisao stanište konjskog kestena i prvi ukazao na njegovu tercijarnu starost — reliktnost, što su kasnije prihvatili i akademici Bugarske Stojanov i Stefanov i kao i mnogi drugi botaničari.

Dela Adamovića doživela su najveća priznanja, kaže Horvat, I. (1935), zaključujući svoj osvrt na naučni rad ovog našeg botaničara, koji nam se čini i danas prihvatljiv: „Njegovo delo će ostati osnovom za poznavanje srsko—bugarskih krajeva, jednako kao što je djelo Gunthera Becka—Mannagette osnova za poznavanje hrvatsko—crnogorskih (ilirskih) zemalja”.

Spisak radova L. Adamovića

1. Adamović, L. (1886): Botanički izlet na Snježnicu. — Soc. hist. natur. croat. Zagreb, 1.
2. Adamović, L. (1888): Građa za floru dubrovačku. — Ibid. 3.
3. Adamović, L. (1892): O vegetaciji jugoistočne Srbije. — Niš. (Isti rad u Ö.B.Z. Wein)
4. Adamović, L. (1893): Neue Beiträge zur Flora von Sudostserbien. — Ö.B.Z. Wien. (Isti rad u Nastavniku za 1903. Beograd, proširen sa opisom nekih biljaka).
5. Adamović, L. (1896): Neue Beiträge zur Flora von Serbien. — Kneucker: Allg. bot. Zeitschr. Karlsruhe.
6. Adamović, L. (1896): Fenološka osmatranja pravljena u vranjskoj meteorološkoj stanici u toku 1894. i 1895. godine. — Izveštaj vranjske gimnazije.
7. Adamović, L. (1897): Ekskurzije s učenicima i nastavnicima. — Nastavnik, Beograd.
8. Adamović, L. (1898): Die Vegetationsformationen Ostserbiens. — Englers Bot. Jahrb. Bd. XXVI, Heft II, Leipzig. (Disertacija).
9. Adamović, L. (1899): O šumama jugoistočne Srbije. — Delo, XXII knj. Beograd.
10. Adamović, L. (1899): Die Mediterranen Elemente der serbischen Flora. — Ibid. XXVIII, H. 3.
11. Adamović, L. (1899): Zu Delphinium midžurensse Form. Ibid.
12. Adamović, L. (1899): Kritische floristische Bemerkungen zur Flora von Serbien. — Allg. bot. Zeitschr.
13. Adamović, L. (1899): Neue Beiträge zur Flora von Serbien. — Cassel.

14. A d a m o v i ć, L. (1901, 1902): Novine za floru kraljevine Srbije. — Prosv. Glasnik, Beograd.
15. A d a m o v i ć, L. (1902): Die sibljak Formation. — Englers Bot. Jahrb. XXX, Heft 1.
16. A d a m o v i ć, L. (1903): Beitrag zur Flora von Altserbien und Mazedonien. — Denkschr. d. Ak. d. Wissensch. Wien. Bd. LXXIV.
17. A d a m o v i ć, L. (1904): Die Sandsteppen Serbiens, Ibid. XXXIII, Heft 4 i 5.
18. A d a m o v i ć, L. (1904): Revisio Glumacearum serbicarum. — Mag. Bot. Lap. Vol. III. Budapest.
19. A d a m o v i ć, L. (1905): Über die Entwicklung der Balkanflora seit der Terziärzeit. — Englers Bot. Jahrb. Beibl. 36.
20. A d a m o v i ć, L. (1905): Plantae macedonicae novae. — Ö.B.Z. 55. I et II.
21. A d a m o v i ć, L. (1905): Die Vegetation der Rila—Planina. — Ibid.
22. A d a m o v i ć, L. (1905): Neue Bürger der Altserbischen und mazedonischen Flora. — Allg. Bot. Zeitschr. 1. 8° 3.
23. A d a m o v i ć, L. (1906): Eine neue Helleborus Art aus Serbien. — Mag. Bot. Lap. Vol. V.
24. A d a m o v i ć, L. (1906): Beitrag zur Kenntnis der Pflanzengeographische Gliederung der Balkanhalbinsel. Jena.
25. A d a m o v i ć, L. (1906): Corydalis Wettsteinii — Eine neue Corydalis Art der Balkanhalbinsel. O.B.Z. Wien.
26. A d a m o v i ć, L. (1906): Die Panzerföhre im Pindusgebiete (Vorläufige Mitteilung). — Ö.B.Z. Wien.
27. A d a m o v i ć, L. (1906): Zur pflanzengeographische Karte von Serbien. — Petermanns Geogr. Mitth. Heft VIII.
28. A d a m o v i ć, L. (1906): Über eine bisher nicht unterschiedene Vegetationsformation dre Balkanhalbinsel, die Pseudomacckie. — Vortragsbericht Verh d. k. k. zool. — bot. ges. Wien.
29. A d a m o v i ć, L. (1907): Die Pflanzengeographische Stellung und Gliederung der Balkanhalbinsel. — Denkschr. Akad. Wiss. Wien, math.—naturw. Kl. 80.
30. A d a m o v i ć, L. (1908): Die Panzerföhre im Lovcengebirge. — Mag. Bot. Lap. 7.
31. A d a m o v i ć, L. (1908): Die Bedeutung des Vorkommens der Salbei in Serbien. — Englers Bot. Jahrb. XLI. Jahrg. Heft III.
32. A d a m o v i ć, L. (1908): Die Rosskastanie im Balkan. — Beibl. zu d. Botan. Jahrb. Nr 94. Bd. XLI, Heft III.
33. A d a m o v i ć, L. (1908): Neue Glieder der serbischen Flora. — Allg. Bot. Zeitschr. XIV Jahrg.
34. A d a m o v i ć, L. (1908): Bericht über die Balkanhalbinsel unternommene Forschungsreise. — XIII Jahresbericht des Naturwiss. Orientvereins für das Jahr 1907. Wien.
35. A d a m o v i ć, L. (1908—1911): Flora jugoistočne Srbije — Flora Serbiae austro-orientalis. — Rad jugosl. akad. znanosti i umj. knj. 175, 177, 179, 181, 183, 185, 187.
36. A d a m o v i ć, L. (1909): Die Vegetationsverhältnisse der Balkanländer (Mösische Länder), Leipzig.
37. A d a m o v i ć, L. (1908): Die vegetationsstufen der Balkanlander. — Petermanns geogr. Mitteil. 1908. Heft IX.
38. A d a m o v i ć, L. (1909): Vegetationsbilder aus Dalmatien. G. karsten und H. Schenk — Vegetationsbilder, VII rheie. heft 4. Tafel 19-24. Jena.
39. A d a m o v i ć, L. (1910): Vegetationsbilder aus Bosnien und der Herzegowina. — Ibid. VIII Rheie. Heft 4. Tafel 24. Jena.

40. A d a m o v i ć, L. (1911): Die Pflanzenwelt Dalmatiens. – Leipzig.
41. A d a m o v i ć, L. (1911): Biljnogeografske formacije zagorskih krajeva Dalmacije, Bosne, Hercegovine i Crne Gore. – Rad Jugosl. akad. znan. i umj. 193. Zagreb.
42. A d a m o v i ć, L. (1911): Die Verbreitung der Holzgewächse in Bulgarien und Ostrumalien. – Denkschr. d.k. Akad. d. Wiss. Wien, math. – naturw. Kl. LXXXIV, Bd. 1909.
43. A d a m o v i ć, L. (1911): Das Kulturland Dalmatiens. – Österr. Garten Zeitung. VI Jahrg. Heft 8.
44. A d a m o v i ć, L. (1912): Građa za floru kraljevine Crne Gore. – Rad Jugosl. akad. znan. i umj. 195.
45. A d a m o v i ć, L. (1913): Biljnogeografske formacije zagorskih krajeva Dalmacije. . . . Ibid. 195.
46. A d a m o v i ć, L. (1913): Die Verbreitung der Holzgewächse in der Dinarischen Ländern. – Abh. d.k.k. geogr. Ges. in Wien, Bd. X. Nr. 3.
47. A d a m o v i ć, L. (1914): Pflanzengeographie. – in Kende-Handbuch der geographischen Wissenschaft 8.
48. A d a m o v i ć, L. (1915): Führer durch die Natur der Nördlichen Adria mit besonderer Berücksichtigung von Abazzia. – Wien und Leipzig.
49. A d a m o v i ć, L. (1918): Vegetationsbilder aus Mazedonien. – Karsten-Schenk Vegetationsbilder 12. Rheie, Heft. 7.
50. A d a m o v i ć, L. (1929): Pflanzenwelt der Adrialänder. – G. Fischer, Jena.
51. A d a m o v i ć, L. (1933): Die Pflanzengeographische Stellung und Gliederung Italiens. – Jena.

LITERATURA

- Flora Europaea I–V (1964–1980): Ed. Tutin – Heywood – Cambridge
 Flora SR Srbije I–IX (1970–1980): Ed. Josifović, M. Beograd.
 Hayek, A. (1927–1933): Prodrum Florae Peninsulae Balcanicae. – Rep. Spec. nov., Berlin.
 Horvat, I. (1935): Smrt Dra Luja Adamovića. 2. Znanstveni rad Luje Adamovića. – Priroda, Zagreb.
 Horvatić, S. (1936-37): + Dr Lujo Adamović. – Geografski vestnik, 12–13, Ljubljana
 Janković, M. M. (1970) Predgovor. Flora SR Srbije I. – Srpska akad. nauka i umetnosti, odeljenje prirodno–matematičkih nauka, Beograd.
 Janković, M. M. (1984): Predgovor. Vegetacija SR Srbije. – Srpska akad. nauka i umetnosti, Odeljenje prirodno–matematičkih nauka, Beograd.
 Lukić, V. (1971): Prof. dr Lujo Adamović po nekim dokumentima arhiva SR Crne Gore. – Godišnjak cetinjske gimnazije, Cetinje.
 Marčić, L. (1935): Smrt Dra Luje Adamovića. 1. U spomen učenjaka Dubrovčanina. – Priroda, Zagreb.
 Marčić, L. (1935): Smrt Dra Luja Adamovića. – Dubrava, dnevni list Dubrovnika, god. III. br. 34.
 Nikolić, I., Radenković, D. i Živković, (1979): Lujo Adamović učitelj i profesor (1889–1892). – Pirotska gimnazija 1879–1979. Piroć.
 Stanev, S. (1975): Zvezdi gasnat v planinata. – Zemzadat, Sofija.

S u m m a r y

BUDISLAV TATIĆ, MILORAD M. JANKOVIĆ

PROFESSOR LUJO ADAMOVIĆ

I n m e m o r i a m

(in the occasion of 50th anniversary of death
and 121st anniversary of birth)

Institute of Botany and Botanical Garden, Faculty of Science, Beograd

Great contribution gave professor Lujo Adamović to education and science which is presented in this paper. Adamović was the lecturer of the German in the middle schools of Serbia, later professor of botany in the institute of botany and botanical garden of the University of Belgrade. During the period of 1901–1905 he was the director of the Botanical Garden. Adamović left Serbia then and was elected as private docent on the university in Wien. He was the member of the Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti – Zagreb. As the botanist professor Lujo Adamović made the most important scientific efforts in studying of plant systematics and plant geography. Many species described at first by Adamović have status „bona fide species” in Flora Europaea, other have status subspecies, and some were named in honour of professor Adamović. The works in plant geography, as *Die vegetationsverhältnisse der Balkanländer (Mosische Länder)*, *Die Pflanzenwelt Dalmatiens*, *Die Pflanzengeographische Stellung und Gliederung Italiens* and other characterized him as studious and big student of Vegetation. This issue of „Bulletin de l'Institut et du Jardin botaniques de l'Université de Beograd” is dedicated to the memory and devotion to professor Lujo Adamović.